

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra LÆRDOMS LYSTGAARD ELLER ADSKILLIGE DISCURSER FØRSTE PART

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor*, udg. af JØRGEN OLRIK , 1919-20, s. 48. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-falster01-shoot-idm140591135500000/facsimile.pdf> (tilgået 09. maj 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor

Aasyn (det er *Suetonii*¹⁾ Ord), at de fleste troede ham aviet af ham; samt *Lucillus*, hvis Moder *Cecilia* af *Plutarcho* udraabes som berygtet for sit skammelige Levned's Skyld²⁾.

 XI

 OM DE CHRISTNES UKENDTE
 GUDER³⁾.

EN højagtbar Mand havde offentlig fra de Lærdes Stol afhandlet om hin navnkundige Paa-skrift paa et Alter i Athen: *Til en ukendt Gud*^{b)}, og havde undersøgt, om det er den samme som den hvorom *Pausanias* taler i sin Bog om Attica^{c)}; om den, som *Cornelius a Lapide* mener^{d)}, har betegnet Christi Komme; om de atheniensiske Philosopher have oprejst Alteret for hin Formørkelses Skyld, som fandt Sted i Christi Lidelses Stund, hvad *Philippus Melancthon* mente, eller paa Grund af Faren ved Perserkrigen eller Pestilents, som *Isidorus Pelusiota* paastaar^{e)}; samt adskilligt andet. Disputator havde, efter paa ypperlig Vis at have gjort sin Skyldighed, med Bifald forladt Fægtepladsen, da en misundelig Avindsmand for at afkorte den andens Ros udraabte, at denne Materie var aldeles forslidt og forlængst indtagen af *Boxhornio*, *Vossio*, *Jo. Jac. Hellero*, *Jo. Andr. Basio*, *Ramiresio* og utallige andre^{f)}. Samme Mand, der var afskyelig vel fornøjet med sig selv, tilføjede

pralende, at han, hvis han mulig skulde aflægge Prøve paa sin Lærdom for Offentligheden, ikke vilde skrive om saa forslidte og alt i Skolerne gennemgaaede Sager, men om nye, tilsidesatte og forborgne Materier. Denne Ordsksvalder og dette avindsyge Sind fortørnede mig, og jeg sagde: »Hør, du som udraaber, at hin ukendte Gud fra Alteret i Athen er kendt af alle; skriv, lær og disputer du da om *de Christnes ukendte Guder!* De ville uden Tvivl indbringe dig en ugemeen Ros og Nyhedens Gunst.« Hin undres over sliig Titel og Materie, smiler haanligt og troer, at enten holdes han for Nar, eller ogsaa er jeg ikke ved mit fulde Vid, naar jeg byder ham søge efter *Flerguder*^{g)} i den christne Verden. Desuagtet lægger han Skjul paa sin Fortrydelse og spørger mig, hvad det er for nogle *ukendte Guder* i det christelige Samsfund jeg mener. Jeg svarer nu: »Hold inde, højagtbar Mand, med at smile, undres og vredes. Sagen er alvorlig og, efter min Mening i det mindste, ikke uværdig til at blive ransaget. Thi vi Christne, som jo ere udlærte i Hedningenes vanhellige Skole, pleje gærne at henføre de menneskelige Ting og deres Aarsager, som vi ere uvidende om, enten til *Naturen* eller til *Lykken*^{h)} eller til *Tilfældet* eller endelig til *Skæbnen*. Disse ere *de Christnes ukendte Guder*.« Den anden svarede, at det var en umaadelig Overdrivelse og Misbrug af Ordⁱ⁾, og at han ej kunde se hvordan de kunde kaldes *Guder*, da der ej holdes nogen Gudstjeneste eller Oftring for dem. Dertil sagde jeg sagtmødig:

Husk paa, højagtbar Mand, at disse Guder ere fra Hedningene, som dyrkede dem, naaede ned til os. Husk ydermere, at i den af os saakaldte canoniske Skrift omtales end ikke *Naturen* eller *Lykken* eller *Hændelsen* eller endelig *Skæbnen*; saa at de derfor med Rette kaldes *ukendte Guder*, hvis Navn vi tilbageholde, og hvis Kraft vi intet vide om. Men det er dem, som hemmelig holdes for at forestaa vor Dont, dem som røve de guddommelige Rettigheder, dem som kuldkaaste den menneskelige Villies Frihed. For Exempel: Hvis en Vanskabning er kommen til Verden, hedder det: *Naturens Vildfarelse*; naar en Blomst har faaet en usædvanlig Farve, hedder det *Naturspil*; samt adskilligt andet af samme Art. *Naturen* maa altsaa⁹⁾ være en *Guddomskraft* under *Maanen* eller en *himnensk Gejst* eller en *jordisk Gud*, hvilke Navne *Sealiger* tillægger den¹⁰⁾. Jeg for min Del, som ej tager *Naturen* i anden Bemærkelse end enten selve *Tingenes Art* (eller *den naturlige Natur*, som *Scholastici* sige) eller ogsaa *GUDS ordinaire Magt* (jeg forbigaar Ordets philologiske Betydninger), tilstaar oprigtig, at jeg ikke forstaar disse Talemaader; meget mere undres jeg over, at endog selve Theologerne kundgøre denne Læresætning: *Kunsten er mægtig, Naturen mægtigere, Gud allermægtigst. Hvad der er umuligt for Kunsten er muligt for Naturen; hvad der er umuligt for Naturen er muligt for GUD.* — Betragt fremdeles *Lykken*, som holdes for at skænke Menneskene Godt og Ondt og *have Magt over alle Ting*¹¹⁾. *Dens* Ubillighed give vi *Skylden*, naar vi

tabe i Spil eller Strid, naar vi skuffes i et Haab, naar vi plages med Ildebrand eller Skibbrud, naar vi forgæves stræbe efter Ærespøster og Rigdom; og omvendt: *dens* Magt og *Gunst* højagte vi, naar alt, som *Petronius* siger¹²⁾, *gaar efter en Snor*; naar vi naa hvad vi ønske; naar vi reddes fra ondt. Hvilken Plads bliver saa tilovers til det guddommelige Forsyn? Maa ikke *Lykken* forsaavidt være en Gud, eller, om du vil, en *Gejst*, ved hvilken Gud virker alt hvad der synes at ske slumpevis? Denne Mening synes ej at have været aldeles fremmed for *Augustino*, som disse hans Ord bære Vidne om¹³⁾: *Nok er det, at intet af hvad der sker, sker uden forudgaaende Aarsag. Thi vi kunne ikke sige, at de saakaldte tilfældige Aarsager (hvoraf ogsaa Tilfældet eller Lykken har sit Navn) ikke ere til, men ikkun at de ere ubekendte, og vi tilskrive dem enten den sande GUDs eller visse Gejsters Villie.* Tro vi da ikke forsaavidt, os selv uafvidende, med *Platone*, at *Gud vel regerer alt, men Lykken og Lejligheden raade for alle menneskelige Ting sammen med Gud?*¹⁴⁾ Betragt dernæst *Tilfældet*, som Hedningene viste guddommelig Hæder, hvisaarsag Poëten *Manilius* kaldte det *det mægtige Tilfælde*¹⁵⁾, og *Ovidius* i sit Skrift om *Elskovs Kunst*¹⁶⁾ siger:

Tilfældighed det er, som alle Ting regerer —

for at forbigaa andre Vidnesbyrd. Til dette, som til en Gud, pleje vi at henføre Tildragelsernes hastige og uformodede Udfald, uden at mindes, at enhver tilfældig Aarsag — som Tilfældet jo er — støtter sig paa en selvstændig Aarsag, som Philoso-